

Drygt 20 procent av Finlands varuexport till USA 2023 bestod av fartyg. Här lämnar lyxkryssaren Icon of the Seas, byggd i Åbo, Miami för sin jungfrufärd. Foto: Lehtikuva-AFP/Marco Bello

Trumps politik kan få oväntade följder

President Trump kan dämpa Finlands export inte bara genom att sätta upp tullhinder, utan också för att hans budgetnedskärningar och stopp för invandring kan bromsa landets tillväxt. Hur stor effekten blir är svårt att förutspå då det råder stor osäkerhet om vilken politik han kommer att föra. Finsk export kan till och med i vissa fall gynnas.

Snart två månader efter att president **Donald Trump** återtagit presidentposten är osäkerheten om vilken ekonomisk politik han kommer att driva fortsatt stor. Han har redan två gånger infört och snabbt skjutit upp höga tullar på all import från grannländerna Kanada och Mexiko.

Hans vapendragare **Elon Musk** har gått bärsärkagång i den amerikanska statsapparaten och avskedat anställda. En del av de avskedade har dock snabbt blivit återanställda då de befunnits oundgängliga och andra

Roger Wessman

är fristående skribent,
föreläsare och konsult.

uppsägningar har stoppats av domstolarna.

Att förutspå hur Trump kommer att påverka den ekonomiska utvecklingen i USA och resten av världen är mycket svårt, då man inte vet vilken ekonomisk politik han kommer att förverkliga. Är han fast besluten att sätta upp tullmurar mot hela resten av världen, eller är hotet om tullar förhandlingstaktik för att tvinga resten av världen att dansa efter hans pipa? Kommer domstolarna och kongressen att sätta stopp för hans vildaste planer?

Det bästa vi kan göra i det här skedet är att analysera vilka konsekvenser det kan få om han förverkligar planerna om att sätta upp höga tullar, skära ner de offentliga utgifterna, sänka skatterna och deportera invandrare.

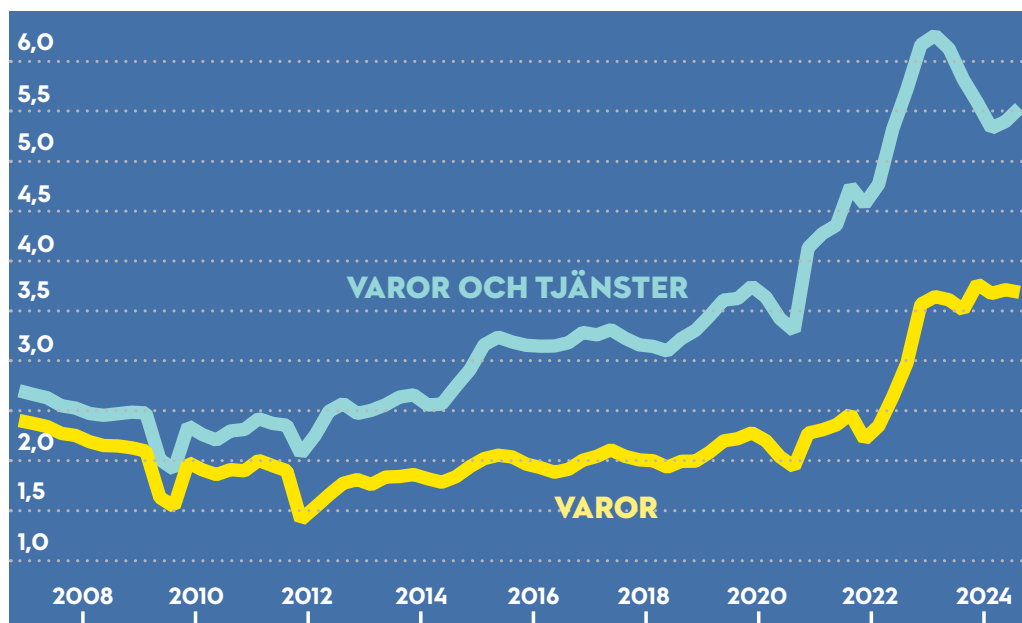
Allt viktigare exportmarknad

Det mest omedelbara orosmomentet är hur mycket vår ekonomi kan drabbas, om Trump smäller till med tullar på vår export. En första indikation av hur stora konsekvenser det kan få är att varuexporten till USA stigit till drygt tre procent i förhållande till Finlands bruttonationalprodukt.

En allt större del av Finlands export till USA består av tjänster. Det gäller framför allt informations- och kommunikationsteknologi. Dessa berörs inte direkt av tullar på varor, men påverkas förstås av den allmänna ekonomiska utvecklingen i USA.

Även om exporten till USA totalt skulle avstanna skulle det direkta avbräcket för vår ekonomi bli klart mindre än tre procent. Exportverksamheten medför också kost-

Finlands export till USA i procent av bnp

nader som skulle inbesparas om exporten stannar av.

Raffinerade oljeprodukter utgjorde till exempel år 2023 nästan 12 procent av vår varuexport till USA. Största delen av värdet på dessa oljeprodukter består av värdet på råoljan som importerats till Finland. Även den övriga varuexporten innehåller en betydande mängd importerade råvaror och komponenter.

De negativa effekterna på ekonomin mildras också i den utsträckning vi kan hitta annat arbete för den arbetskraft som frigörs av en nedgång i exporten till USA.

Tullen sätter tak för kostnaderna

Att exporten upphör totalt är ett extremt scenario. Ett mer realistiskt antagande är att en betydande del av exporten fortsätter trots att den amerikanska staten inkasserar tull av köparna.

Trump verkar ha en förkärlek för tullsats på 25 procent. Ett alternativ för

Figur 1. Finlands export till USA (12 månaders medelvärde) har stigit snabbt under de senaste åren. Källor: Macrobond, Statistikcentralen

exportörerna är då att ta på sig kostnaden genom att sänka sina priser med 20 procent. Då hålls kostnaden för den amerikanska köparen konstant och tullen ger honom ingen anledning att sluta köpa.

Den maximala kostnaden för en 25-procentig tull på finländsk varuexport till USA blir därmed en dryg halv procent av bruttonationalprodukten. Det är vad finländarna i värsta fall kan bli tvungna att betala genom att sänka priset, om vi inte ser några bättre alternativ.

I verkligheten blir kostnaden lägre än detta maximum. För Neste blir det till exempel betydligt billigare att stoppa produktionen eller sälja sina produkter någon annanstans, än att ge en 20 procents rabatt åt amerikanska köpare.

Antagandet att det är de finländska expor-

törerna som betalar tullen är också ett värsta scenario. I första hand debiteras tullarna av amerikanska köpare som importerar varor, och i sista hand för de över kostnaderna till amerikanska konsumenter. Finländska producenter drabbas då endast i den utsträckning amerikanska köpare inte har råd att köpa lika mycket då priserna stiger.

Finländska företag kan gynnas

Drygt 20 procent av Finlands varuexport till USA 2023 bestod av fartyg. Om ett avtal redan slutits och priset slagits fast kommer det amerikanska rederiet vara tvunget att betala en eventuell tull, inte det finska skeppsvarvet.

Vid förhandlingen av en ny fartygsleverans efter att Trump har satt en tull blir den centrala frågan vilka alternativ parterna har?

Om rederiet lätt kan köpa ett motsvarande fartyg till samma pris från ett skeppsvarv i USA eller i något annat land som inte omfattas av tullen blir det knappast någon affär

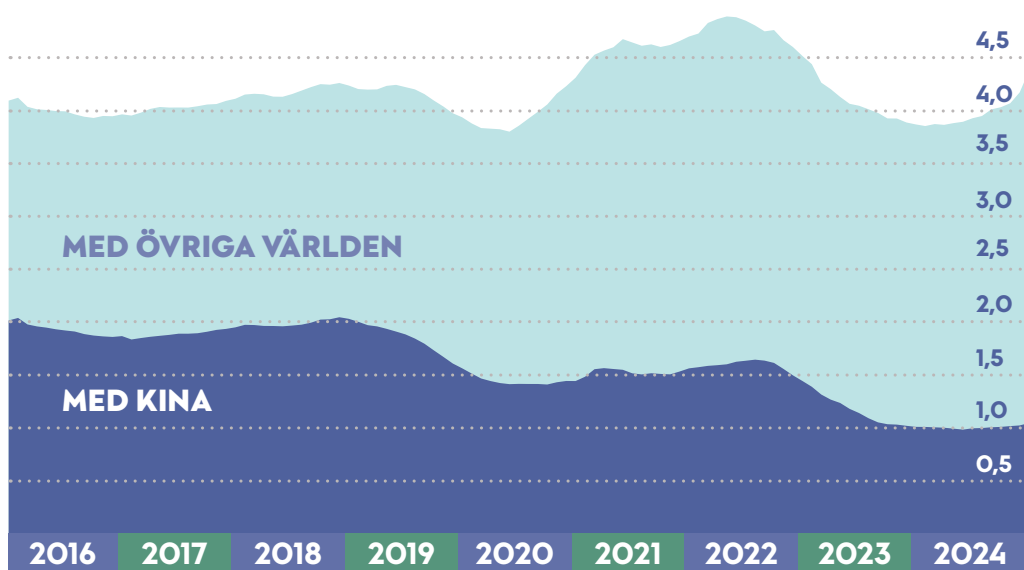
Långtradare i kö vid gränsövergången mellan Mexiko och USA i Tijuana. Mexikos export till USA utgör mer än en fjärdedel av landets bnp, vilket betyder att Mexiko drabbas hårdare än USA av av höga tullar. Foto: Lehtikuva-AFP/Guillermo Arias

om inte det finska varvet sänker sitt pris. Om tullarna gäller också alla andra länder och amerikanska varv inte är ett realistiskt alternativ, får det amerikanska rederiet å andra sidan sannolikt finna sig i att snällt betala hela tullen om det vill ha sitt fartyg.

I just det här fallet finns det sannolikt också en möjlighet att helt kringgå tullen, till exempel genom att det amerikanska rederiet köper in fartyget till sitt dotterbolag i Bahamas. I så fall har tullen ingen effekt alls.

Finländska företag kan till och med gynnas om Trump sätter tullar på importen från konkurrentländerna. De tullar som infördes under hans första presidentperiod har till exempel minskat importen från Kina. Det totala underskottet i handelsbalansen har

USA:s underskott i handelsbalansen i procent av bnp

dock inte minskat, då importen skiftat över till andra länder.

Underskott ingen trumf

President Trump framför ofta att USA har en fördel i ett handelskrig för att USA importerar mer än landet exporterar, det vill säga har det ett underskott i handelsbalansen. Om bägge parter inför tullar drabbar det därför USA:s handelspartner mer än USA.

Vad han då glömmer är att ett land importerar varor och tjänster för att köparen har nytta av dem. De inhemska alternativen är sämre eller dyrare.

Att vara beroende av import från ett visst land kan ofta göra en mer sårbar än av att vara beroende av export till landet i fråga. Det mesta man kan mista om ens egen export stoppas är de nuvarande exportintäkterna. Om man är beroende av importen av en viss vara, kan kostnaden av ett handelskrig vara mångfaldigt importens nuvarande värde.

Figur 2. Tullarna på importen från Kina har flyttat över importen till andra länder.

Källor: Macrobond, U. Census Bureau, U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA)

Ett färskt exempel på detta var stoppet av den ryska gasexporten till Västeuropa, som ledde till att priset på naturgas mer än tiodubblades år 2022. Då gasen behövdes för att värma husen och hålla industrin i gång blev kostnaden för importstoppet mångdubbelt jämfört med importens värde före krisen.

Avgörande för vem som drabbas värst av tullarna är vem som är mer beroende av att handeln fortsätter.

I en konflikt mellan USA och Mexiko har USA trumf på hand, eftersom handeln mellan länderna är mycket viktigare för Mexiko. Exporten till USA utgör över en fjärdedel av landets bnp, men under två procent av USA:s bnp.

Likaledes skulle Finland vara i ett underläge i ett handelskrig med USA, då handeln

med Finland har en försumbar inverkan på den amerikanska ekonomin. EU däremot är en relativt jämbördig motpart. I ett handelskrig har vi därmed fördel av att höra till EU.

Om USA startar ett handelskrig mot hela resten av världen är USA definitivt i underläge. Amerikanska företag kan då inte undvika tullarna genom att skifta importen till något annat land, som de gjorde då Trump införde tullar bara mot importen från Kina.

Stoppad invandring bromsar tillväxten

Möjligheten att undvika tullar genom att köpa från amerikanska producenter begränsas av att dessa inte har kapacitet att producera mycket mer än de gör idag. Det finns en begränsad mängd tillgänglig arbetskraft. Arbetslösheten är mycket låg.

Arbetskraftsbristen har underlättats under de senaste åren av en tilltagande invandring. Invandringen har under de senaste åren stått för merparten av befolkningsökningen, då även den amerikanska befolkningen nu åldras. Det har möjliggjort en snabb ökning av produktionen.

Invandringen har nu snabbt bromsats upp och Trump lovar att deportera miljontals immigranter. I vilken utsträckning deporteringarna kommer att förverkligas återstår att se. Det är en enorm administrativ utmaning att hitta och processera de invandrare man vill bli av med.

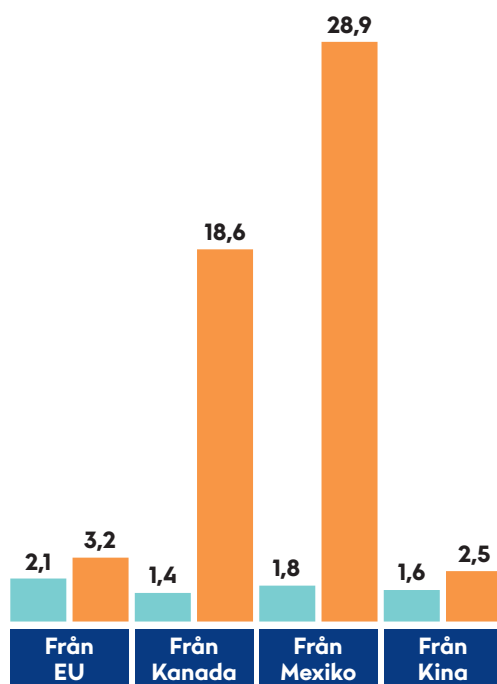
En minskad arbetskraftsinvandring bromsar ofrånkomligen upp tillväxten i den amerikanska ekonomin. Det är däremot ingalunda klart att en förvärrad brist på arbetskraft skulle leda till ökande inflation. Deporteringarna minskar inte bara utbudet på arbetskraft utan också efterfrågan i ekonomin. Invandrarna är både producenter och konsumenter.

En central fråga är även hur de offentliga

USA:s varuimport

Procent av exportlandets BNP

Procent av Förenta staternas BNP

Figur 3. EU är en jämbördig motpart till USA.

Källor: Macrobond, U.S. Census Bureau, OECD

finanserna utvecklas. Det stora underskottet i den federala budgeten är en central orsak till det stora underskottet i landets handelsbalans. Amerikanerna konsumerar mer än de producerar.

Elon Musk har lovat eliminera det årliga budgetunderskottet på 2 000 miljarder dollar, cirka sex procent av bruttonationalprodukten, genom drastiska nedskärningar i de offentliga utgifterna. En sådan drastisk åtstramning skulle oundvikligen försvaga USA:s import, genom att dämpa den totala efterfrågan i ekonomin. Arbetskraft skulle också frigöras till inhemsk produktion som ersätter exporten.

Många av de åtgärder Musk förverkligat har varit drastiska. Så gott som hela det relativt impopulära utvecklingsbiståndet, USAID, har till exempel lagts ner. Det räcker dock långt ifrån till att balansera budgeten, då biståndet inte ens uppgår till en procent av de totala offentliga utgifterna.

Budgetåtstramning med förhinder

Det grundläggande problemet är att nästan två tredjedelar av de federala utgifterna utgörs av lagstadgade betalningar för pensioner och hälsovård samt av räntekostnader. President Trump har utlovat att inga nedskärningar görs i pensionerna och hälsovården, vars utgifter stadigt ökar i takt med att befolkningen åldras. Ränteutgifterna stiger i takt med att skulden ökar och gamla lån från tiden med nollräntor ersätts med nya lån till dagens högre ränta.

President Trump har därtill lovat att öka på försvarsutgifterna. De kvarvarande utgifterna beräknas utgöra bara drygt 1 300 miljarder dollar. Även om alla andra utgifter – inklusive till exempel utgifterna för gränsbevakning och inrikes säkerhet – drogs ner till noll skulle Musks mål om att eliminera budgetunderskottet inte uppnås.

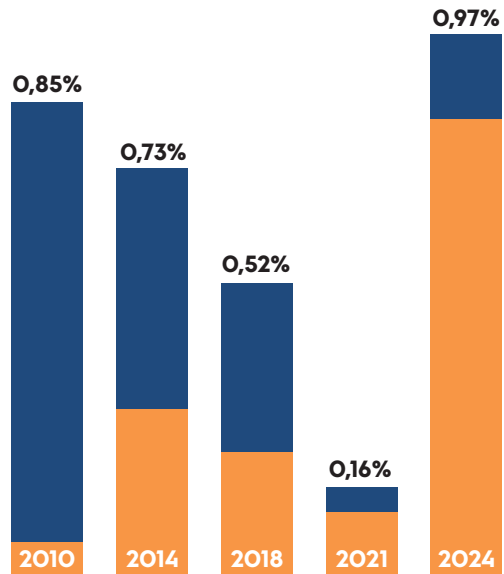
Republikanerna i representanthuset har preliminärt budgeterat marginella årliga besparingar på bara 200 miljarder. Denna siffra innefattar även nedskärningar i hälsovårdsutgifterna, som det är högst oklart om det finns en majoritet för.

Ökade tullintäkter kunde också användas för att balansera budgeten. En 25 procents tull på all amerikansk varuimport skulle inbringa nästan 800 miljarder dollar årligen, förutsatt att tullarna inte skulle ha någon negativ inverkan på importen.

Å andra sidan har Trump aviserat att såväl tullintäkterna som nedskärningarna i de offentliga utgifterna skall användas till

USA:s befolkningstillväxt

Nettoinvandringens del i orange

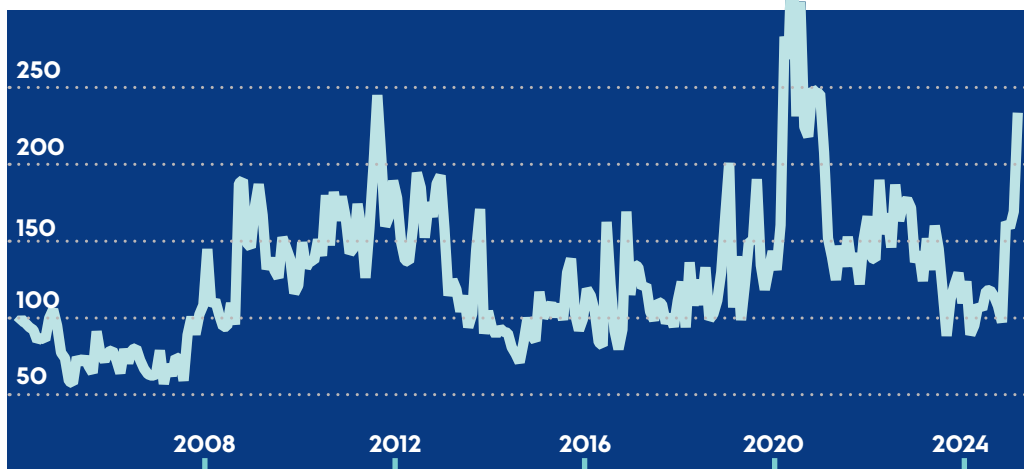
Figur 4. Befolkningstillväxten även i USA är alltmör beroende av invandringen. Källor: Macrobond, U.S. Census Bureau,

Utgifter 2025 i miljarder dollar

Pensioner	1 764
Hälsovård	1 900
Andra lagstadgade utgifter	464
Räntor	1 016
Försvar	905
Övriga diskretionära utgifter	928
Sammanlagt	7 028

Tabell 1. De största utgiftsposterna i den federala budgeten påverkas inte av Musks inbesparingar.

USA: Index över ekonomisk osäkerhet

att finansiera skattesänkningar. Det förblir därmed högst osäkert om USA:s offentliga finanser alls förbättras. Om skattesänkningarna blir stora, samtidigt som Trumps politik bromsar tillväxten, är det mycket möjligt att budgetunderskottet ökar.

Ökad osäkerhet bromsar investeringarna

Det enda som man kan säga med absolut säkerhet är att osäkerheten om den framtida ekonomiska politiken har ökat. Osäkerheten har i sig klara konsekvenser. Företagen är mindre benägna att investera då framtiden är höljd i dunkel.

Trump har uttryckt förhoppningar om att tullarna skall få företag att flytta produktionen till USA. En förutsättning för att företagen skulle våga fatta ett beslut om att investera i ny verksamhet på grund av tullarna, är att de kan känna sig förvissade om att de kommer att bli bestående. De raska svängningarna vi sett redan under de första månaderna inger knappast förtroende. Ingen vet heller vem som styr i Vita huset om fyra år.

Figur 5. Osäkerheten i den ekonomiska politiken har stigit till krisnivåer. Källor: Macrobond, Economic Policy Uncertainty

Intresset för att investera i USA försvagas också av att tullarna på råmaterial och komponenter höjer produktionskostnaderna för amerikanska företag. Tullarna måhända skyddar amerikanska företag mot utländska konkurrenter på hemmamarknaden, men försvagar samtidigt deras internationella konkurrenskraft.

Tullarna kan därmed ge en konkurrensfördel för finländska företag som konkurrerar på andra marknader med amerikanska företag.

Att rubba förtroendet är mycket enklare än att återställa det. Om Trump nu gick ut och förkunnade att det inte blir några tullar, skulle en osäkerhet kvarstå om han verkligen kommer att stå fast vid löftet.

Inverkan på den amerikanska ekonomin kan således förväntas vara negativ, även om sist och slutligen inga av de drastiska förändringar Trump aviserat skulle förverkligas.